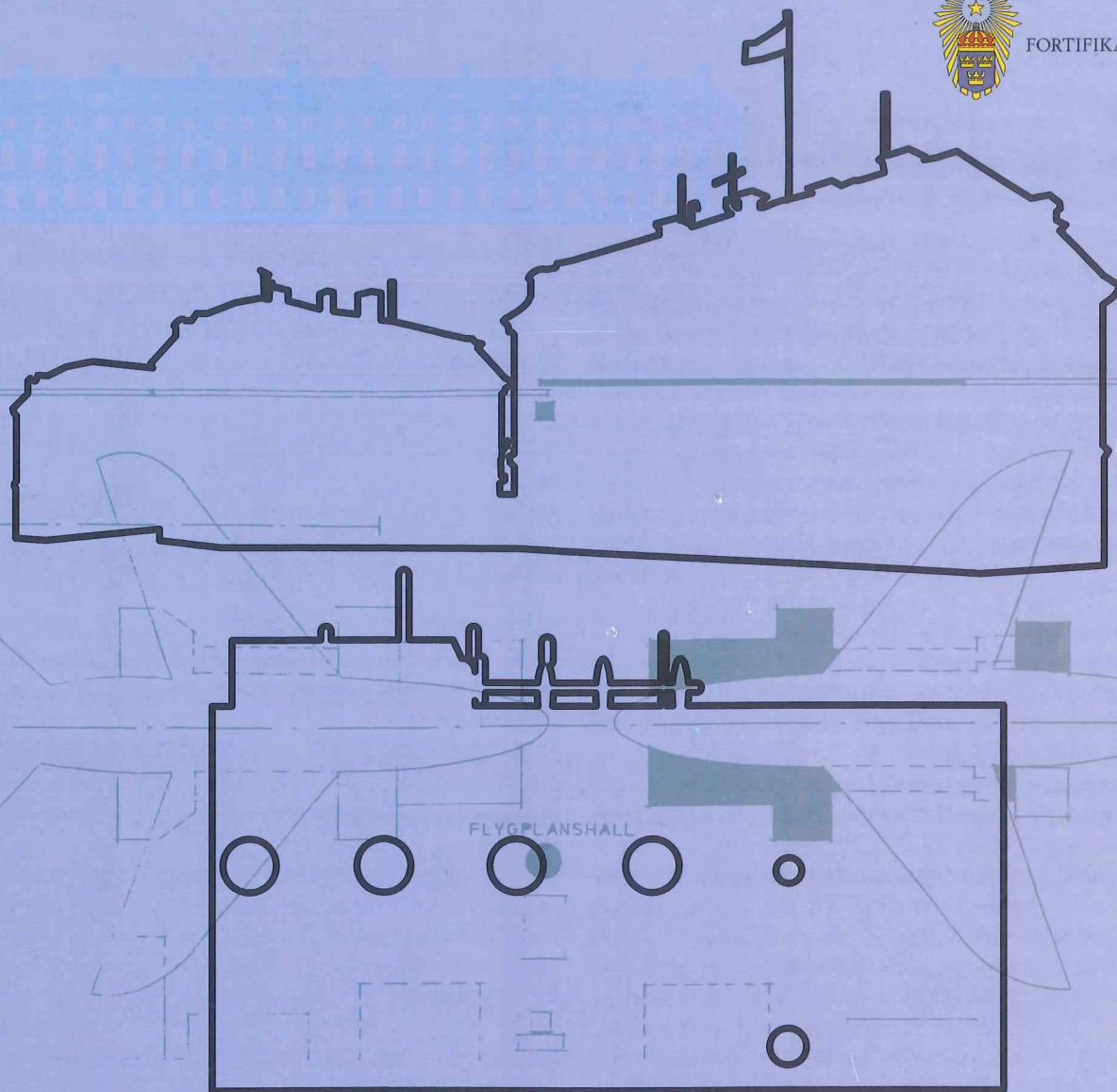

FORTIFIKATIONSVERKET

KVALITETSPROGRAM FÖR **ARKITEKTUR**

1 INLEDNING

Regeringen har den 12 mars 1998 givit Fortifikationsverket (FORTV) i uppdrag att upprätta ett kvalitetsprogram för hur arkitektoniska och gestaltningsmässiga kvaliteter skall främjas och tas till vara i myndighetens byggande, inredande och förvaltande av byggnader och anläggningar.

Regeringsuppdraget har sin grund i regeringens proposition 1997/98:117 "Framtidsformer – handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design".

Vikten av goda gestaltade lösningar betonas i regeringens handlingsprogram, där ett antal mål ställs upp:

- Arkitektur, formgivning och design skall ges goda förutsättningar för sin utveckling
- Kvalitet och skönhetsaspekter skall inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden
- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö skall stärkas och breddas
- Offentlig och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande skall på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor
- Svensk arkitektur, formgivning och design skall utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete

Uppdraget har med likalydande formulering givits till Banverket, Luftfartsverket, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Statens Fastighetsverk, Statens järnvägar och Vägverket förutom FORTV.

Regeringens uppdrag angav att kvalitetsprogrammet bl.a. bör innefatta övergripande mål för myndighetens kvalitetsarbete vid byggande m.m. Programmet bör även kunna utgöra ett praktiskt verktyg för myndighetens agerande i ovan nämnda frågor.

Vidare anges att i arbetet med att ta fram program särskilt bör uppmärksammas:

- på vilket sätt myndigheten avser att tillförsäkra att avsedd kvalitetsnivå uppnås i byggprocessen
- hur uppnådd kvalitetsnivå tillvaratas i förvaltningsskedet
- hur kvaliteter i befintliga byggnader och anläggningar beaktas vid ändringar
- på vilket sätt myndigheten kan stärka sin beställar-kompetens vad avser arkitektoniska kvalitetsfrågor

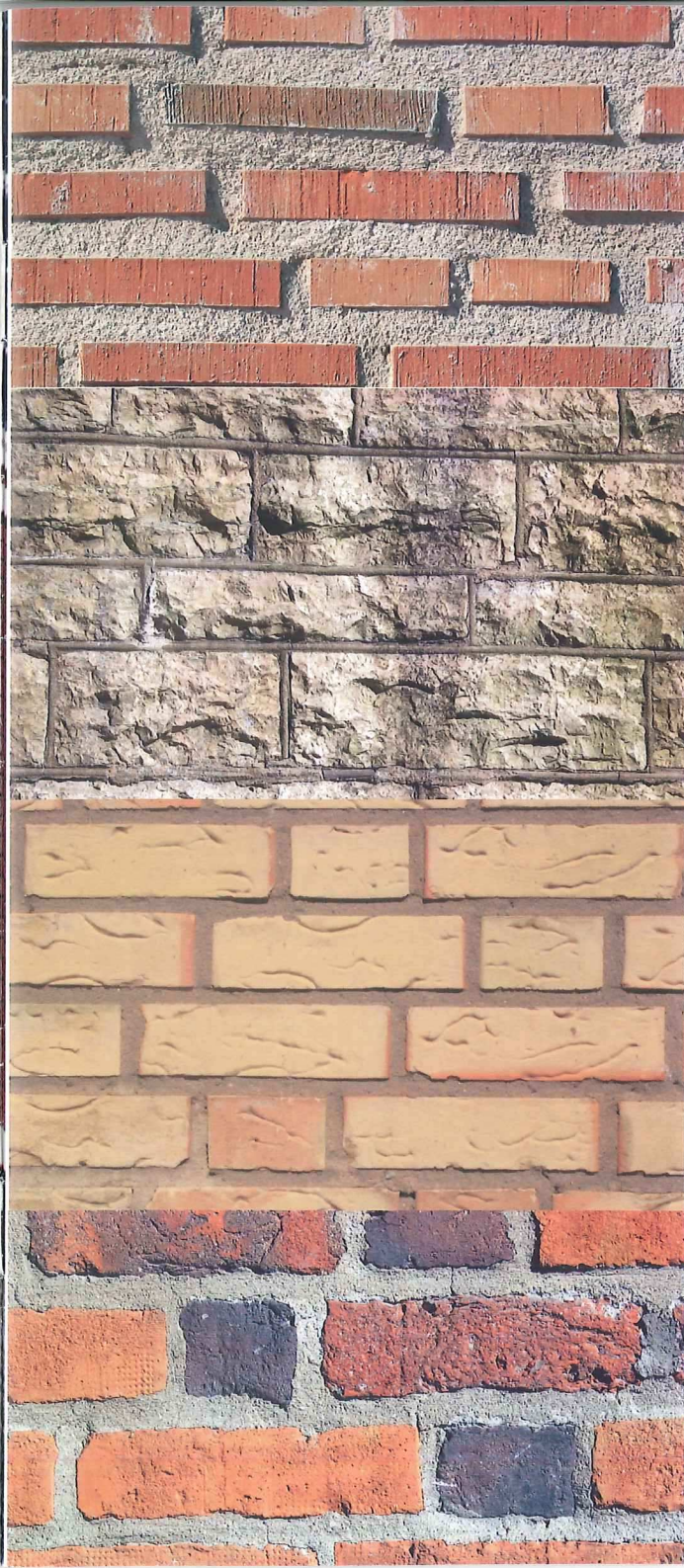
I FORTV redovisning till regeringen 1999-02-18 angavs att FORTV kvalitetsprogram hade inordnats i den pågående utvecklingen av verkets kvalitets- och miljösystem. Då detta arbete ej fullförts har ominriktning nu gjorts av arbetet.

Vidare har regeringen i FORTV regleringsbrev för bå 2002 angivit:

Regeringen har givit Fortifikationsverket uppdraget att verka för ett ökat samarbete mellan statliga myndigheter som förvaltar fastigheter vad avser arkitektonisk och kulturhistorisk kvalitetssäkring.

Fortifikationsverket skall verka för att de statliga målen i den av regeringen utarbetade handlingsplanen för arkitektur, formgivning och design uppnås.

Regeringens handlingsprogram (Framtidsformer. Sveriges handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design) utgör tillsammans med FORTV kvalitetsprogram för arkitektur grund för verkets arbete med arkitekturfrågor. Vidare skall FORTV kvalitetspolicy utvecklas så att arkitekturfrågor bättre uppmärksammas och blir föremål för tydliga och motiverade beslut i alla relevanta processer – översiktlig planering, byggande och förvaltning.

2 FORTV FÖRVALTNINGSUPPGIFT

FORTV förvaltar ca 5 miljoner kvm lokaler, flera tusen befästningar, ett tjugotal flygfält samt ca 420 000 ha mark. Det kapitala byggnadsbeståndet finns samlat i kasern- resp. flottiljområden, vardera med en byggnadsmassa om i snitt ca 70 000 kvm. Dessa områden har ofta som en kärna ett antal karaktärsbyggnader, många gånger byggnader av stort kulturhistoriskt intresse. Huvudmassan av byggnaderna utgörs dock av enklare byggnader för förråd, fordon (verkstäder, garage etc.), hangarer osv. – byggnader som dessvärre många gånger är utformade utan någon arkitektonisk ambition.

En grundläggande förutsättning för god arkitektur är att byggherren/förvaltaren har en klar insikt om vilka kvaliteter han vill uppnå samt att han skaffar sig erforderliga resurser och kompetenser för att kunna uppnå dessa kvaliteter. För att kunna uppnå god arkitektonisk kvalitet vid insatser avseende översiktlig fysisk planering, landskap, byggnader, anläggningar, inredningar etc. – såväl i investering som i fortlöpande förvaltning – krävs kunniga och insiktsfulla medarbetare samt medverkan från duktiga arkitekter, designer och konstnärer.

God arkitektur är viktig för hur FORTV upplevs av sina hyresgäster, för personalens uppskattning av den egna arbetsplatsen såväl som personalens stolthet över att arbeta inom ett företag med goda ambitioner.

3 FORTV ARKITEKTURPOLICY

Förhållningssätt

Fortifikationsverket (FORTV) skall sträva efter att i försvarsfastigheter, såväl byggnader som anläggningar, skapa och bevara god miljö och god arkitektur. Bevarade delar från tidigare byggnadsepoker skall utgöra utgångspunkt vid nyproduktion och förvaltning. En levande dialog om arkitektur bör föras med egen personal, hyresgäster samt anlitade konsulter och entreprenörer. Arkitektkompetens skall användas för alla gestaltande uppgifter och för översiktlig fysisk planering. Kvalitetskriterier skall användas vid val av arkitekt.

I FORTV fastighetsförvaltning skall följande inriktningar följas:

Ta tillvara platsens karaktär

Bebyggelse kan ofta upplevas som en helhet, även om den är sammansatt av byggnader från olika tider med olika funktion och uttryck. Gestaltning av nybyggnader och förändringar bör därför ske med respekt för karaktären i den befintliga bebyggelsen.

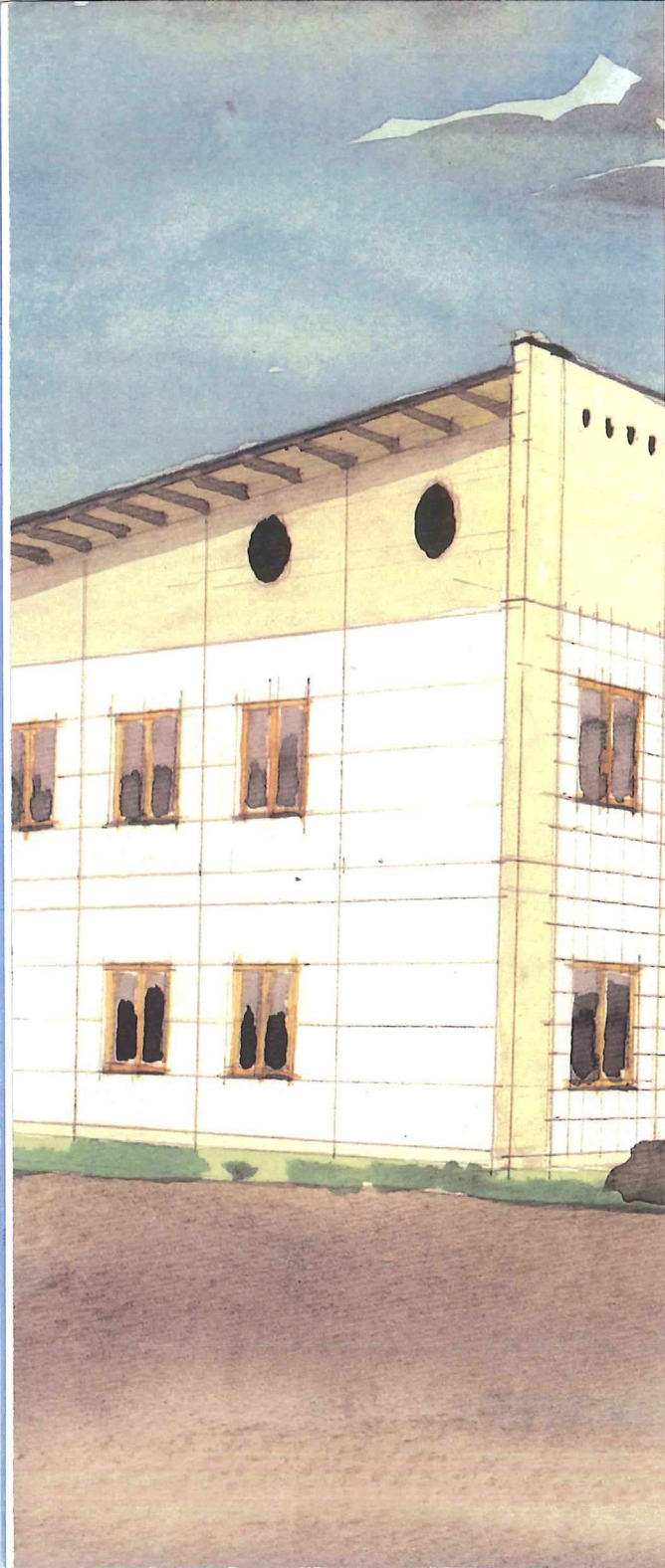
Garnisonsplaneringen bör utnyttjas för att skapa riktlinjer för nybyggnader och andra förändringar i känsligare bebyggelsemiljöer.

Försvarets roll och betydelse i samhället återspeglas ofta i försvarsfastigheternas bebyggelseutformning. Den historiska bilden bör värnas samtidigt som kompletterande bebyggelse ges ett tidsenligt uttryck.

Låt gestaltningen spegla verksamheten

Brukarna skall ges möjlighet att verka inom fastigheter som är funktionellt väl utformade samtidigt som de utgör en god och stimulerande bebyggelsemiljö.

Den arkitektoniska utformningen av försvarsfastigheter skall därför motsvara funktionskraven.

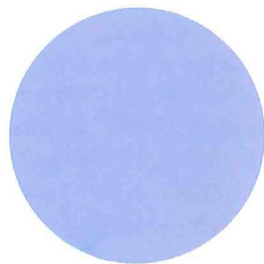
Välj beprövad teknik och material

Fortifikationsverkets byggnader och anläggningar skall karaktäriseras av god kvalitet och beständighet. I kvalitetsbegreppet ingår att välja byggmaterial och tekniska lösningar med hänsyn till den funktionella livslängden, men även med hänsyn till den omgivande bebyggelsen.

God beständighet förutsätter användning av väl beprövad teknik och material som medger underhåll under byggnadens hela livslängd.

Utveckla miljöhänsyn och kretsloppsanpassning

Den arkitektoniska utvecklingen i FORTV skall präglas av miljöhänsyn. Ett kretsloppsanpassat betraktelsesätt skall genomsyra byggande och underhåll. Detta innebär hushållning med naturresurser och energi, ökad användning av förnyelsebar energi för uppvärmning, kretsloppsinriktning i materialval samt strävan mot en för människan hälsosam miljö.

4 KVALITETSPROGRAMMETS MÅL

A Kvalitetsprogrammets allmänna mål är :

- att förbättra den arkitektoniska kvaliteten i FORTV fastighetsbestånd
- att engagera alla - från verksledning till enskilda medarbetare som har ansvar för investeringsprojekt och förvaltningsinsatser - för värdet av god arkitektur i försvarsfastigheter
- att skapa förutsättningar för bättre arkitektur i försvarsfastigheter genom att utveckla nya arbetsformer och nya attityder samt genom att utveckla olika former stöd, vägledning och uppmuntran

B Kvalitetsprogrammets mål för byggprocessen (nybyggnad såväl som ändring) är :

- att identifiera arkitektoniska ambitioner i det enskilda projektet och i lämplig omfattning upprätta gestaltungsprogram
- att utnyttja översiktlig fysisk planering som ett aktivt styrmedel för utvecklingen av garnisonens bebyggelsemiljö
- att utnyttja arkitekttävlingar och parallella uppdrag som verktyg för att få fram goda lösningar för nybyggnad och ändring
- att god arkitektkompetens knyts till projektgruppen på ett sådant sätt att den kan tillgodogöras för såväl översiktlig fysisk planering, landskapsplanering, byggnadsutformning och inredning
- att programarbetet utvecklas så att programmet ger förutsättningar att skapa goda lösningar på hyresgästens verksamhetsbehov
- att utföra ändringar med respekt för den befintliga bebyggelsemiljön
- att konstnärlig insats utnyttjas för att berika såväl byggnader som uterum

C Kvalitetsprogrammets mål för förvaltningsskedet är :

- att genomföra kontinuerlig tillsyn och underhåll
- att upprätta och tillämpa vårdplaner för såväl byggnader som mark (landskap och parkrum)

D Kvalitetsprogrammets mål för att stärka beställarkompetensen är :

- att bredda och fördjupa personalens kunskaper om arkitektur och dess engagemang för att skapa och vidmakthålla god arkitektur
- att ställa höga kompetenskrav vid nyrekrytering
- att förbättra förutsättningarna för att kvalificerade yrkesutövare används för alla arkitekturuppgifter – översiktlig planering, landskap, byggnad och inredning

5 AKTIVITETER FÖR KVALITETSPROGRAMMETS GENOMFÖRANDE

För att uppfylla de inriktningar som anges i FORTV arkitekturpolicy skall följande aktiviteter genomföras under 2002 och 2003.

AKTIVITETER

Arkitekturråd

Arkitekturrådslag, nätverk

Arkitektur i översiktlig planering

-Garnisonsplanering – vidare utveckling av planeringskonceptet

Arkitektur i investeringsprojekt

-Arkitekttävlingar o parallella uppdrag

-Projektgruppens formering i investeringsprojekt

- Program, tidiga skeden
- Gestalttningsprogram för enskilda projekt och för områden
- Inredning i investeringsprojekt
- Konst i investeringsprojekt
- Arkitektur i fastighetsförvaltning
- Arkitekturpris
- Informations- och kunskapsspridning
- Skrifter om arkitektur
- Samverkan med universitet, högskolor etc om t ex projektarbeten och examensarbeten
- Utbildning
- Kundseminarier
- Omvärldsanalys
- Branschsamverkan

6 ANSVARIGHETER

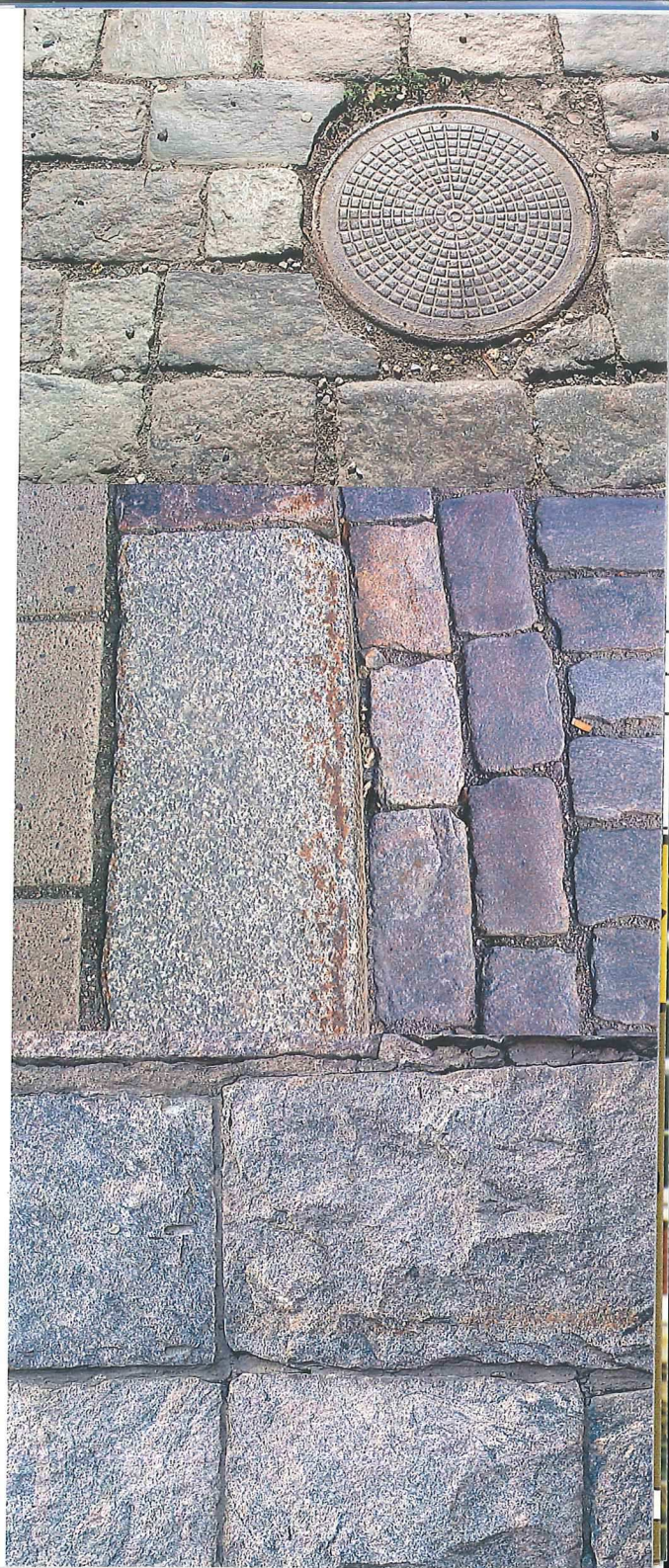
Utvecklingsarbetet i ovanstående aktiviteter leds av Ragnar Karlsson. Personal för deltagande i arbetsgrupper ställs efter samråd till förfogande av linjeorganisationen.

Nya arbetsformer, rutiner, stöddokument m.m. som framtages genom aktiviteter i detta kvalitetsprogram fastställs enligt normala rutiner inom myndigheten. Chef fastighetsområde, chef fastighetsenhet, projektledare, fastighetsingenjör etc är ansvariga för implementering och tillämpning av sådana nya arbetsformer och stöddokument etc. Stöd i detta arbete kan lämnas av Ragnar Karlsson.

Eskilstuna 2002 -03 -18

Jane Cederqvist

Jane Cederqvist
Generaldirektör

AKTIVITETER

ARKITEKTURÅD

Bakgrund

FORTV genomför årligen omfattande investeringar genom såväl nybyggnad som ändring och tillbyggnad. Vidare har det befintliga fastighetsbeståndet en stor omfattning och innefattar många byggnader och bebyggelsemiljöer av arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde. Projektledare och linjechefer kan behöva sakkunnigt stöd för att skapa och bibehålla god arkitektonisk kvalitet.

Mål för aktiviteten

Att skapa ett instrument för att höja den arkitektoniska kvaliteten på FORTV verksamhet avseende såväl investering som förvaltning.

Beskrivning av aktiviteten

Att utveckla förslag till FORTV arkitekturråd (organisation, befogenheter, resurser/budget etc.). Överväg arbetsformer, t ex olika fokusering över tiden på olika teman (landscapsplanering, typbyggnader, kulturhistoriskt värdefulla miljöer etc).

ARKITEKTURRÅDSLAG, NÄTVERK

Bakgrund

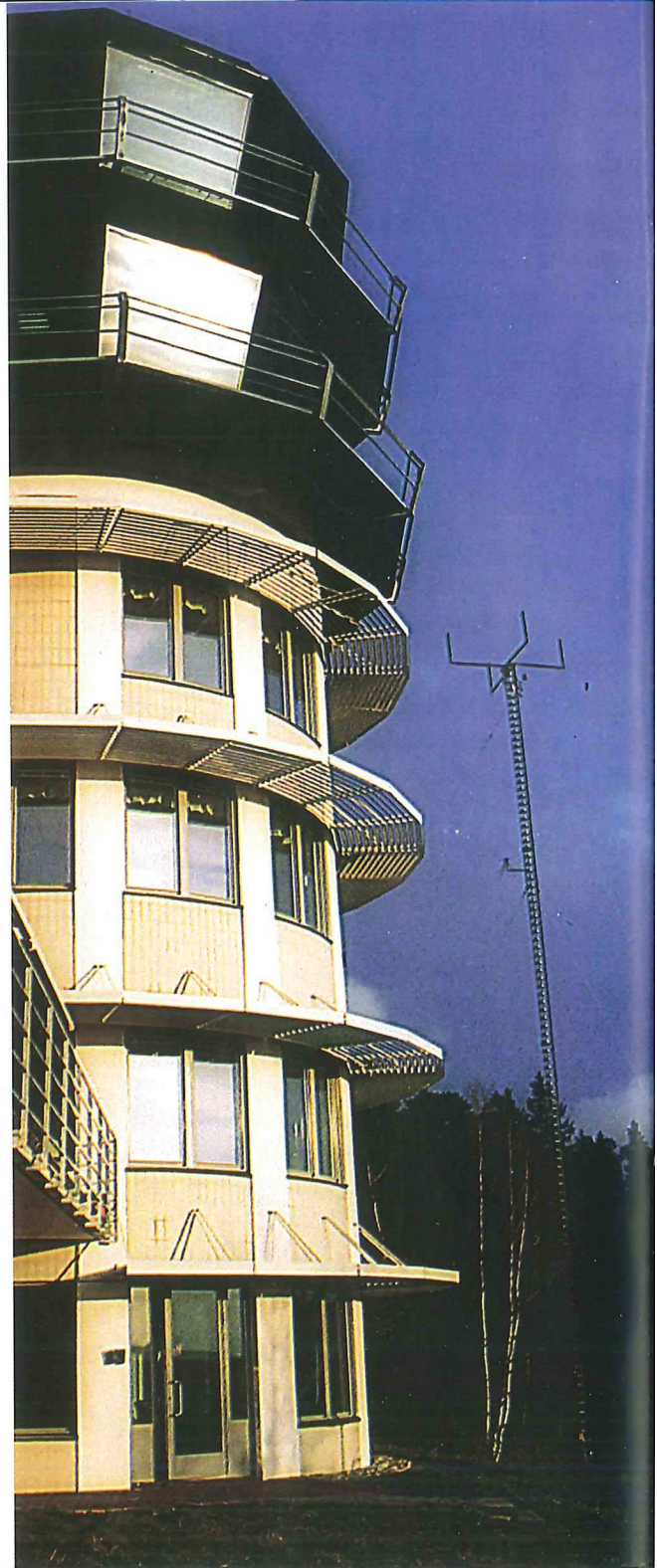
Under ett par år (1998-2000) genomfördes på försök några träffar under beteckningen Arkitekturrådslag. Denna verksamhet bör återupptas och vidareutvecklas.

Mål för aktiviteten

Att höja den arkitektoniska kvaliteten på FORTV verksamhet avseende investering och underhåll.

Beskrivning av aktiviteten

Arkitekturrådslag målgrupp är regionala chefer och projektledare. Arkitekturrådslag bör tex innefatta information om aktuella arkitekturfrågor, redovisning av aktuella investeringsprojekt och diskussion om dessa, erfarenhetsåterföring avseende produktion, process etc.

Ett arkitekturrådslag per år och fastighetsområde bör genomföras (flera FO kan samverka i ett rådslag).
Man bör överväga att samordna arkitekturrådslag med arkitekturrådets verksamhet.

ARKITEKTURPRIS - VIDARE UTVECKLING TEX PRIS OMBYGGNAD

Bakgrund

Synpunkter framkom under arkitektjuryns arbete 2001 att kriterier för FORTV arkitekturpris bör vidareutvecklas att omfatta fler kategorier objekt/projekt med skilda priser.

Vidare har ännu ej plakett för uppsättning på byggnad tagits fram.

Bildande av FORTV arkitekturråd kan även påverka t ex juryfunktion.

Mål för aktiviteten

Förslag till nya regler för FORTV arkitekturpris

Beskrivning av aktiviteten

Utveckla förslag till ytterligare priskategorier. Prova tex ombyggnad skilt från nybyggnad, vård av värdefull miljö, landskapsarkitektur, interiörarkitektur, planarbete etc. Överväg frekvens för utdelning av pris.

Ta fram plakett.

Överväg ev ändring av juryns verksamhet.

AKTIVITETER

ARKITEKTTÄVLINGAR OCH PARALLELLA UPPDRAG

Bakgrund

FORTV har ingen god tradition vad avser tävlingar och parallella uppdrag. Under de senaste årtiondena har endast en tävling arrangerats, inga parallella uppdrag har lagts ut. Bristande förståelse för de potentiella fördelarna med tävlingar och parallella uppdrag samt svårigheter med tidplanering kan vara viktiga förklaringar till detta agerande.

Mål för aktiviteten

Att höja den arkitektoniska kvaliteten på FORTV investeringsprojekt genom att i löpande produktion genomföra tävlingar eller parallella uppdrag (i det följande skrivs endast tävlingar).

Beskrivning av aktiviteten

Initiera tävlingar i lämpliga projekt.

Analysera investeringsplanen samt för dialog med ansvariga chefer och projektledare. Verka för att tidplaner läggs så att möjlighet finns att genomföra tävlingar.

STRATEGIER I INVESTERINGSPROJEKTGRUPPENS FORMERING MM

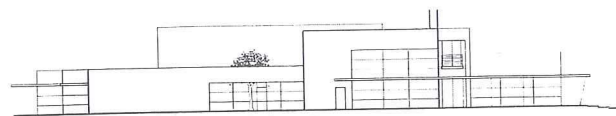
Bakgrund

FORTV agerande vid bildande av projektgrupper har ofta som konsekvens en bristande kontinuitet i projektgruppens sammansättning över tiden.

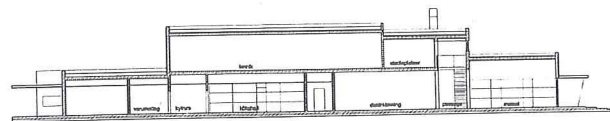
Konkurrensupphandling genomföres ofta mellan t ex program-, huvud- resp bygghandlingsskede. För arkitektinsatsen leder detta till att flera arkitekter/arkitektföretag kan betraktas som upphovsman till byggnaden. Det finns en stor förbättringspotential vad avser styrning och samordning i projekten.

Mål för aktiviteten

Projektorganisation som ger byggherren bättre förmåga

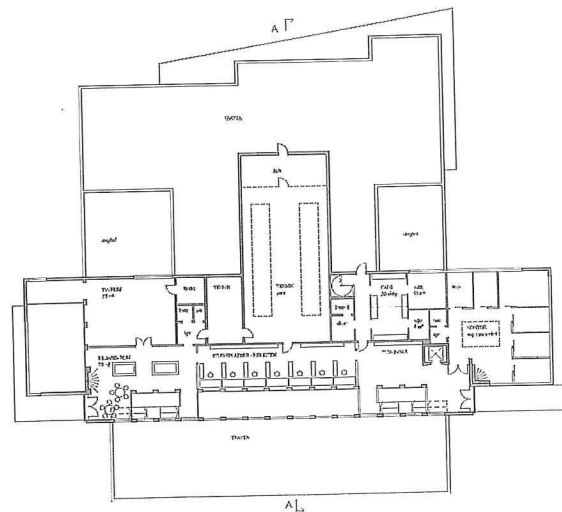

Fasad mot väster.

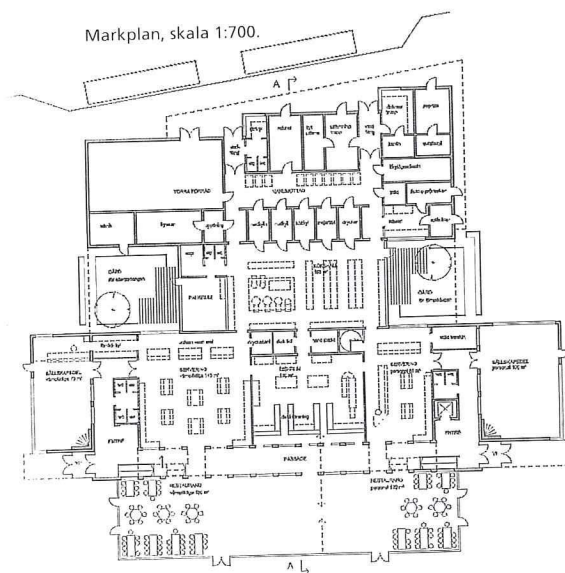

Sektion A-A

Övreplan, skala 1:700.

Markplan, skala 1:700.

att styra investeringsprojektet mot angivna mål .
(t ex avseende ekonomi, tid, gestaltning) och som sammansättes med hänsyn bl.a. till arkitektens särskilda roll. Olika upphandlingsformers effekt på byggherrens möjlighet att styra bör också studeras.

Beskrivning av aktiviteten

Utveckla projektorganisationen så att bättre styrning, samordning och kontinuitet uppnås i projektarbetet.

TIDIGA SKEDEN-PROGRAM

Bakgrund

Ofta startar projektarbete i investeringsprojekt på fel sätt. Hyresgästen tenderar att inte tillräckligt väl studera och dokumentera sina verksamhetsbehov i funktionstermer. I stället görs – ibland långt drivna – försök att definiera konkret byggnadsutformning.

Prestigebindningar, mentala låsningar m.fl. fenomen uppstår lätt och försvårar eller förhindrar att FORTV projektledare med hjälp av arkitekt kan utföra en kompetent analys och föreslå alternativa lösningar på hyresgästens behov.

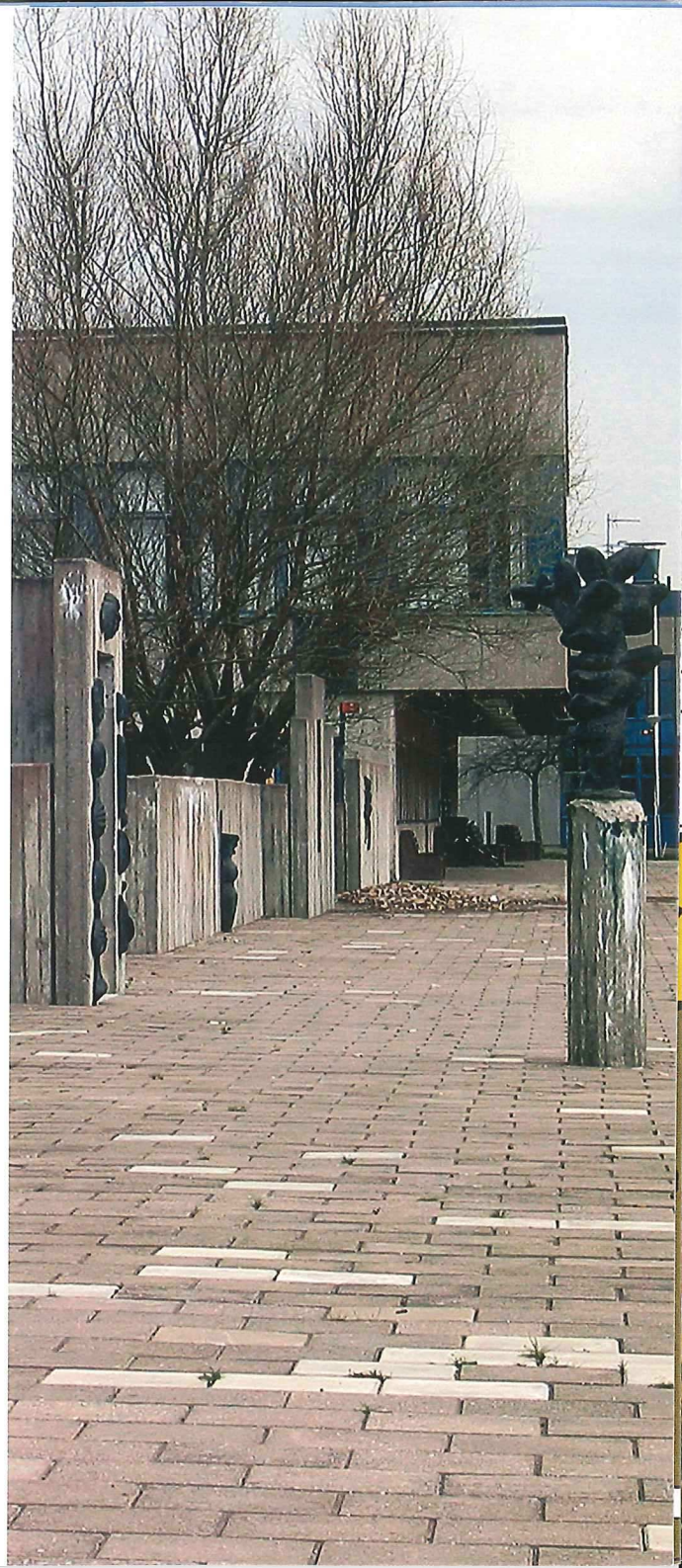
Mål för aktiviteten

Att höja den arkitektoniska kvaliteten på FORTV investeringsverksamhet genom att med stöd av god arkitektkompetens föra en aktiv och kreativ dialog med hyresgästen, utgående från dennes verksamhetsbehov.

Beskrivning av aktiviteten

Samordna med påbörjade utvecklingsprojekt i UFOS, Arkus, IT Bygg och Fastighet samt Chalmers.

Utveckla samverkansformer och rollfördelning hyresgäst – hyresvärd.

AKTIVITETER

GARNISONSPLANERING-VIDARE UTVECKLING AV PLANERINGSKONCEPTET

Bakgrund

Inför FORTV bildande 1994 tog vi fram ett nytt koncept för översiktlig planering – Strategisk Fastighetsplanering. Under den mellanliggande perioden har konceptet förändrats på olika sätt och planering bedrivs nu under beteckningen garnisonsplanering. En stor förbättringspotential bedöms finnas.

Mål för aktiviteten

Ta fram ett mer flexibelt, situationsanpassat och resurssnålt planeringskoncept.

Beskrivning av aktiviteten

Sammanställ och analysera erfarenheter av planeringsverksamheten sedan 1994.

Studera motsvarande planeringsaktiviteter i andra organisationer i Sverige, t ex i sjukhus, industrier etc. Ev utvidgas studien till andra länder, om så bedöms meningsfullt.

GESTALTNINGSPROGRAM FÖR OMRÅDEN OCH FÖR ENSKILDA PROJEKT

Bakgrund

Gestaltningssprogram har i viss omfattning tillämpats av kommuner i stadsplanesammanhang samt av byggherrar i nybyggnadsprojekt.

FORTV har tillämpat konceptet i ett par fall.

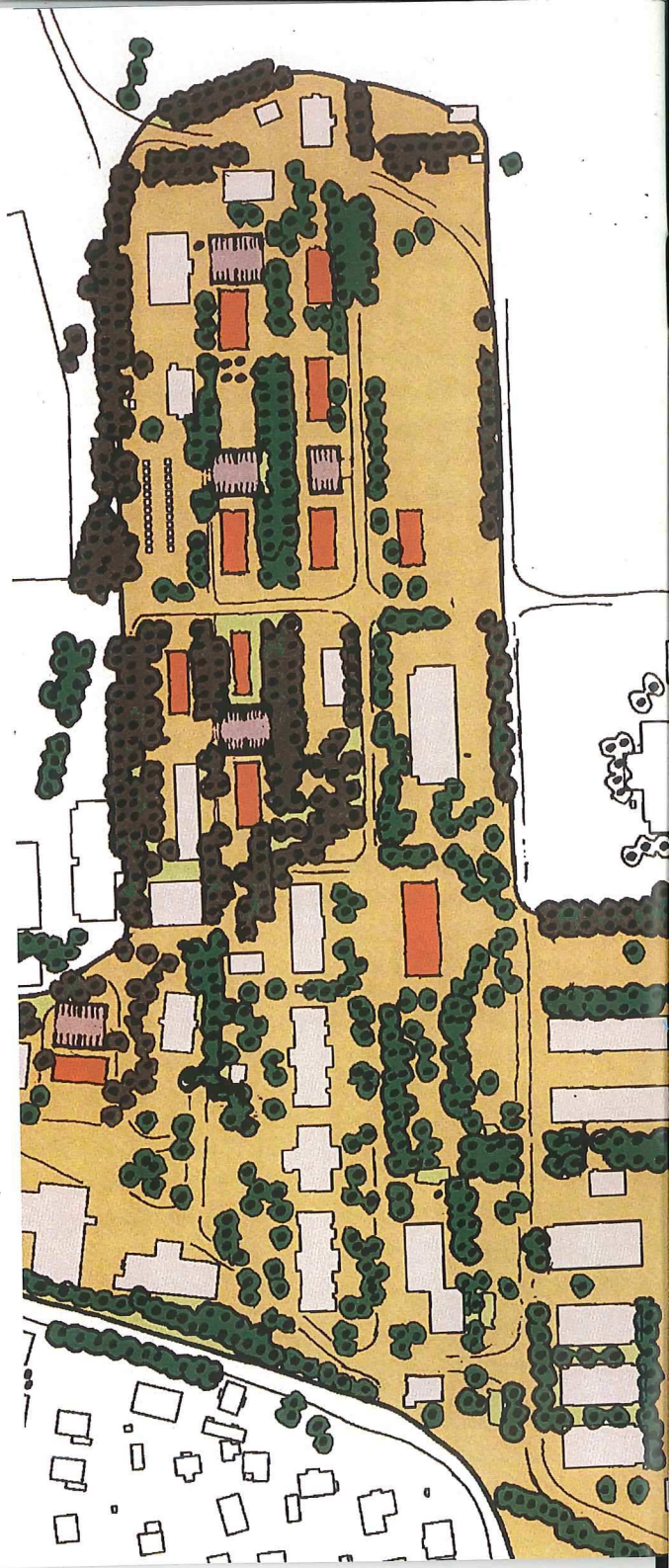
Mål för aktiviteten

Råd och anvisningar för att ta fram gestaltningssprogram.

Beskrivning av aktiviteten

Utveckla råd och anvisningar för att ta fram gestaltningssprogram för

- befintligt fastighetsbestånd
- enskilda investeringsprojekt

ARKITEKTUR I FASTIGHETSFÖRVALTNING

Bakgrund

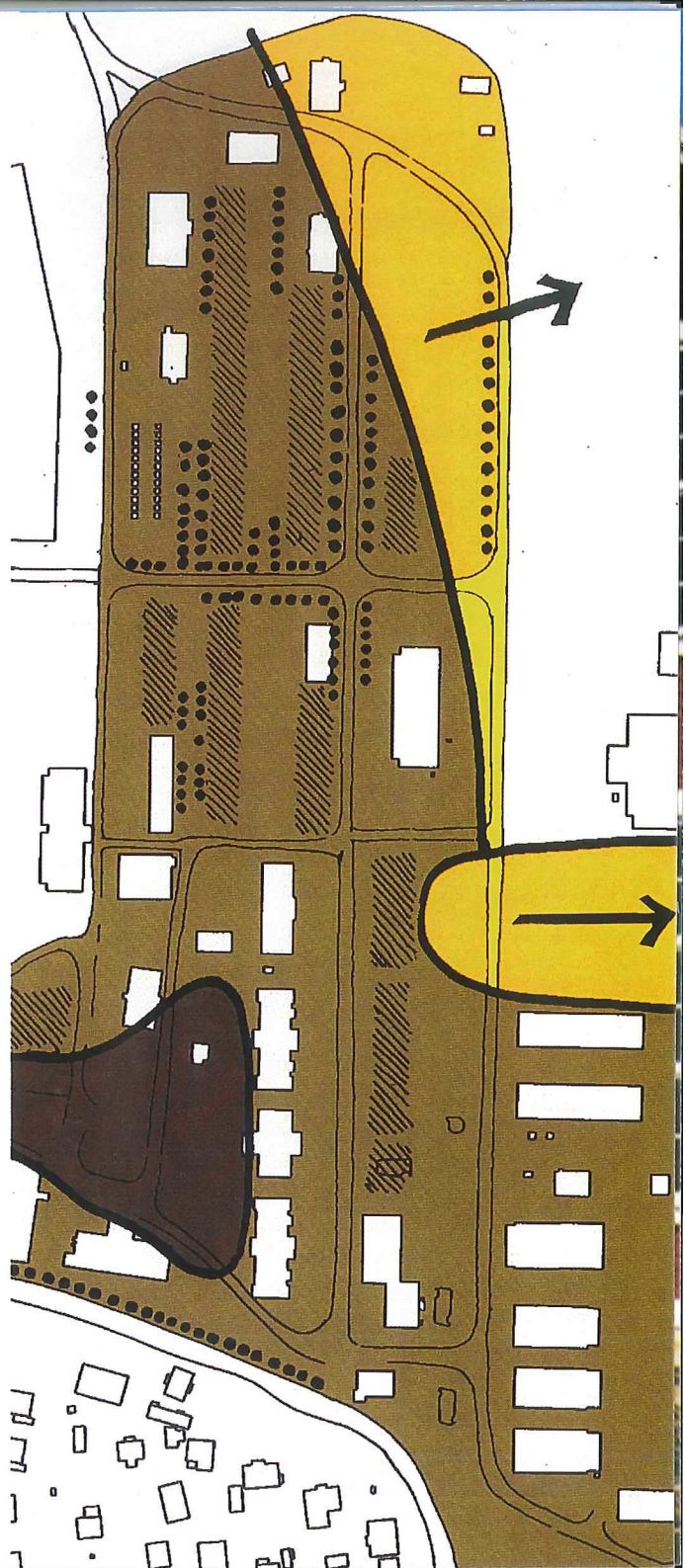
FORTV sköter fastighetsförvaltningen av försvarsfastigheter. Oavsett om denna förvaltning genomföres med egen personal eller med köpta resurser erfordras genomtänkta system för att ta hand om arkitektoniska värden, inte minst i den vardagliga verksamheten med de många mindre förändringar av lokaler som löpande genomföres.

Mål för aktiviteten

Att skapa förutsättningar för att bibehålla och/eller återskapa god arkitektur och god design av inredning.

Beskrivning av aktiviteten

Vid utveckling av kvalitetssystem skall tillses att arkitekturfrågor uppmärksammas och att systemen får sådan utformning att FORTV arkitekturpolicy samt FORTV handlingsprogram för arkitektur ges konkret stöd. Samtliga relevanta processer skall härvid beaktas – planering, byggande och förvaltning.

AKTIVITETER

KONST I INVESTERINGSPROJEKT

Bakgrund

Statens konstråd kan tilldela medel och kompetens för att tillföra konst (såväl byggnadsfast som lösa konstverk) till FORTV investeringsprojekt. FORTV har sedan flera år utnyttjat denna möjlighet dåligt.

Mål för aktiviteten

Väsentligt ökad mängd investeringsprojekt anmäles till Statens konstråd.

Beskrivning av aktiviteten

Utveckla samverkan med Statens konstråd.

Informera berörda chefer och projektledare i FORTV om möjligheter och metoder för anmälan till Statens konstråd.

INREDNING I INVESTERINGSPROJEKT

Bakgrund

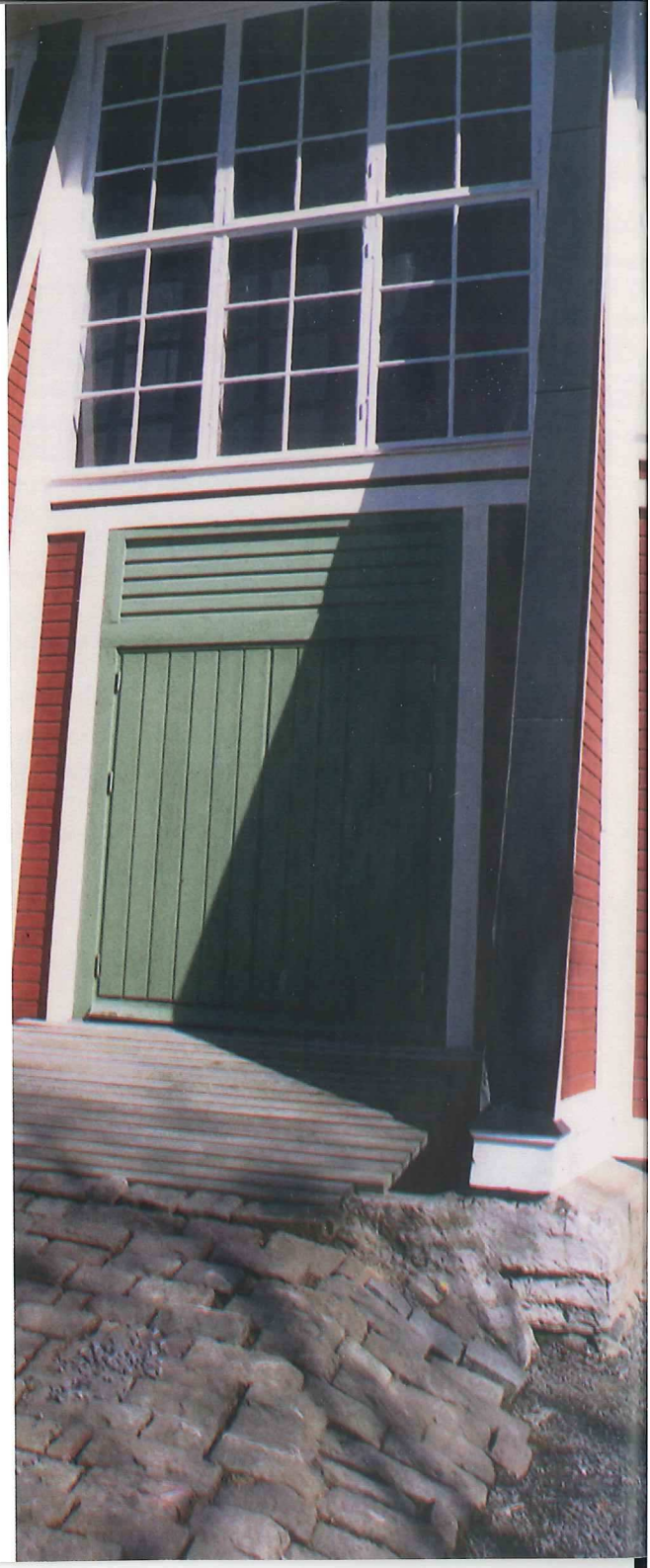
Inredning av lokaler är av stor betydelse för såväl brukarens arbetsmiljö som för det allmänna intrycket av lokalerna och därmed byggnaden. Inredning är lös egendom och därmed en hyresgästfråga, men stort behov finns av samverkan för att uppnå ett gott resultat.

Mål för aktiviteten

Att verka för ytterligare förbättrad kvalitet avseende inredning i FORTV lokaler.

Beskrivning av aktiviteten

Att utveckla samarbetsformer med hyresgäster så att inredning och lokaler samverkar till en god totalmiljö.

UTBILDNING

Bakgrund

Behov finns att skapa större förståelse för värdet av god arkitektur

Mål för aktiviteten

Att bredda och fördjupa personalens kunskaper om arkitektur och dess engagemang för att skapa och vidmakthålla god arkitektur.

Beskrivning av aktiviteten

Initiera och delta i utbildningsaktiviteter med inriktning på arkitektur.

Utbildningsplan skall upprättas i samverkan med berörda.

BRANSCHSAMVERKAN

Bakgrund

FORTV har som stor fastighetsförvaltare ett behov av att kontinuerligt följa utvecklingen i branschen för att därmed skapa beslutsunderlag för egna åtgärder

Mål för aktiviteten

Att bidra till en god utvecklingen av branschen samt att tillgodogöra FORTV vunna kunskaper och erfarenheter från branschen

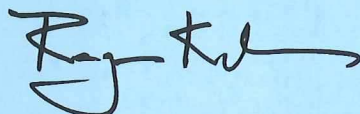
Beskrivning av aktiviteten

FORTV representant i eller kontaktman till

- Samverkansforum statliga byggherrar
- Arkus
- Statens konstråd

*Jag vill stödja och inspirera alla
inom FORTV att arbeta för god arkitektur.
Min inriktning är att hålla samman och driva
arkitekturfrågor, formulera strategier och utvecklings-
aktiviteter. Jag arbetar internt inom verket bl a genom att ge
stöd i projekt samt inom ramen för FORTV kvalitetsprogram
för arkitektur med ett antal olika utvecklingsaktiviteter.
Vidare deltar jag i externt arbete inom olika
branchorganisationer.
Tag gärna kontakt med mig om ni har frågor och ideer.*

Ragnar Karlsson
Chefsarkitekt

Telefon: 016154887
070-5471919